

Алла Дибя

СПОГАДИ ЮРІЯ КОНОНЕНКА ПРО БАТЬКА

У Відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка Національної академії наук України серед інших фондів колекцій зберігається творчий архів українського письменника Мусія Степановича Кононенка (1864–1922) – 374 одиниці зберігання. Це автографи оригінальних художніх творів письменника та переклади з інших авторів, рукописні зошити з мемуарами М. С. Кононенка, листування, документи, фольклорні записи, іконографія, твори інших авторів, зокрема вірші, присвячені Кононенкові. Маємо також іменне запрошення Мусія Кононенка на відкриття пам'ятника І. П. Котляревському в Полтаві 1903 року. У тому масиві, здавалося б, дещо остронь стоїть скромний автограф кульковою ручкою – дві сторінки тексту в трьох окремих за тематикою підрозділах. Це спогади одного з синів Кононенка – Юрія, які стосуються здебільшого періоду їхнього мешкання на Полтавщині від 1913 року. І якщо зважити на те, що Таїсія й Мусій Кононенки одружилися в лютому 1895 року, а на родинному фото 1912 року [Ф. 44, № 340] їхньому синові Юрію років 6–7, отож 1917-го було вже 10–11, а в рік смерті батька 15–16; У свідоцтві Лубенського поліцейського повітового управління Полтавської губернії, виданому Таїсії Кононенко 28 травня 1916 року [Ф. 44, № 331], вказано, що її старшому синові Юрію 10 років, а молодшому Всеволодові – 5.

Тобто йдеться про роки, коли син був уже доволі великою дитиною, потім підлітком, юнаком, а отже, мав можливість краще розуміти й пам'ятати якісь важливі життєві моменти, деталі, достатньо по-дорослому оцінювати діяльність батька. І хоч писав він свої міні-мемуари вже літньою людиною, приблизно за рік до власної смерті, але засвідчив кілька яскравих епізодів, у яких бачимо його батька в окремих притаманних йому іпостасях. Відповідно до того спогади письменникового сина складаються з трьох невеликих частин і присвячені трьом окремим аспектам, надзвичайно важливим для діяльності Мусія Кононенка. По-перше, він постає перед нами як діяч кооперативного руху, по-друге – громадсько-видавничий діяч і по-третє – представлено один з епізодів його літературної праці.

У Лубнах на Полтавщині в 1913–1917 роках Мусій Степанович служить земським інструктором Кооперативного споживчого товариства, бере активну участь в роботі видавництва “Метелик”, що випускало невеликі науково-популярні книжки для народу, тут він публікує свої оповідання. А 1914 року видає книгу “Кооперативи Лубенського повіту”, в якій містяться цінні матеріали з народного життя і побуту селян. Розробляє проект газети “Сула”.

Мусій Кононенко з синами Юрієм та Всеволодом

Із 1917 року Кононенко – член Правління Полтавського Кредитового Союзу кооперативів і член “Союзбанку” (Полтава, вулиця Пушкіна, будинок № 55), кілька років мешкає у флігелі на подвір'ї “Союзбанку”. 1919 року його заарештували чекісти. Через кілька місяців відпустили, але вже зовсім хворого (туберкульоз) й морально зламаного...

Був управляючим Зінківським відділом спілки кредитових і ощадних товариств (1919 р.), співробітником Полтавської губсільсекції губспілки (1921 р.). Деякий час він ще працював, повернувшись у Лубни, наступного року знову переїздить до Полтави. Але на той час більшовицька влада ліквідувала Союзбанк, і Кононенко виселяють зі службового помешкання. Він з родиною винаймає квартиру в будинку Назимової, що на вулиці Липовій. Загострення туберкульозу прикувало митця до ліжка і, ймовірно, врятувало від більшовицьких репресій, які прокотилися Полтавою в 1920–1921 роках. У Нових Санжарах Мусій Кононенко зовсім недовго попрацював учителем і вже 11 червня 1922 року помер на 58 році життя від голоду й тяжкої хвороби.

У фондах Інституту літератури зберігається значна кількість документів Мусія Степановича Кононенка, серед них немало присвячено власне кооперації – це акти ревізійної комісії Полтавського Союзбанку за 1920 рік [Ф. 44, № 270–276], пояснювальні записки до актів ревізійної комісії (без дати, 1910 р., 1920 р.) [Ф. 44, № 302–303, 317–318], залогові квитанції, запродажні записи [Ф. 44, № 284, 286], колективний договір службовців і правління Союзбанку про їхні права і обов'язки [Ф. 44, № 296], пояснення Кононенка М. С. київському відділу Селянського земельного банку з приводу планів на запродану землю (1910 р.) [Ф. 44, № 319], баланс Лубенського відділення Полтавського союзу кредитових кооперативів. 27 лютого 1920 р. [Ф. 44, № 277], річні звіти про діяльність земського інструктора по кооперації М. С. Кононенка за 1914, 1915 рік [Ф. 44, № 294–295, 297], документи про обстеження споживчих товариств [Ф. 44, № 300], “Відозва Полтавського губернського комітету до населення Полтавської губернії” (без дати) [Ф. 44, № 280], доповіді Кононенка про діяльність Полтавського союзу кредитових товариств (1920 р.) [Ф. 44, № 281], про збільшення основного капіталу (без дати) [Ф. 44, № 283] та про завдання учбово-інструкторського відділу по кооперативній просвіті (без дати) [Ф. 44, № 278], доповідна записка міністрові фінансів з проектом державного податку на неодружених, бездітних та малосімейних осіб від 8 травня 1915 р. [Ф. 44, № 282], загальне положення про підготовку кооперативних працівників у зв'язку з декретами від 20 березня 1919 р. та 27 січня 1920 р. [Ф. 44, № 301].

Зберігся також ряд інструкцій правління Полтавського союзу кредитових кооперативів (без дати) [Ф. 44, № 289–291], ревізійної комісії Крайсоюзу та ради Центрсоюзу кооперативів півночі лівобережної України і Білорусі, правління Крайсоюзу про права і обов'язки правління (1920 р.) [Ф. 44, № 292], протриманий військовий займ (1916 р.)

№ 3682

Дубенська Мійська Управа
Продовольчий Відділ

БОРОШНЯНА і ХЛІБНА
Картка

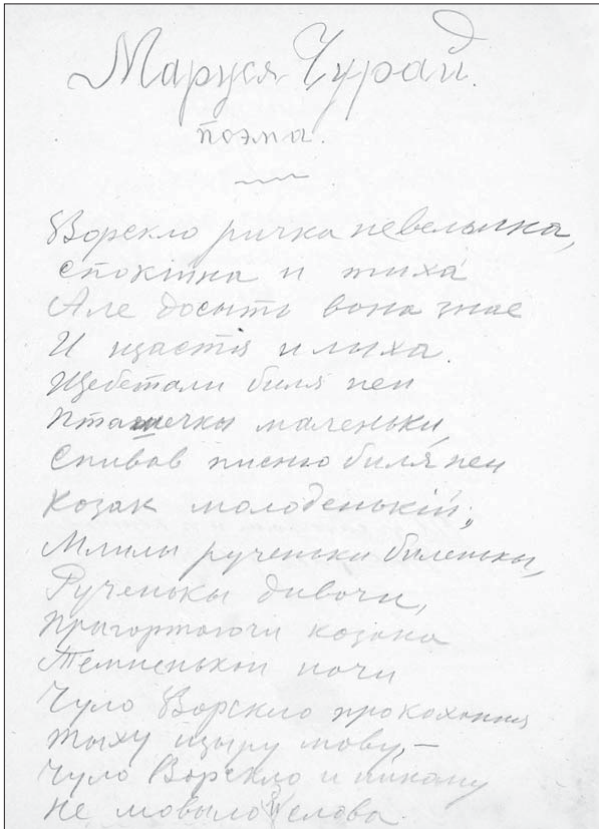
Ім'я: Мусій
По батькові: Степанович
Прізвище: Кононенко
Кількість душ семьи: 5
Де живе: Лубни, вул. В. З. Дубицького

Лубні, вул. В. З. Дубицького.

[Ф. 44, № 304], положення про Полтавський союз кредитових кооперативів (без дати) [Ф. 44, № 309], положення про сільськогосподарські та промислові кооперативні організації від 19 квітня 1920 р. [Ф. 44, № 310], протокол установчих зборів уповноважених Полтавського союзу кредитових товариств від 3–4 січня 1916 р. [Ф. 44, № 324], документ про розподіл обов'язків між членами правління полтавського союзбанку з 1 січня по 11 березня 1920 р. [Ф. 44, № 325] та Полтавського кредитового союзу кооперативів від 30 березня (без зазначення року) [Ф. 44, № 326], список і адреси службовців Полтавського союзбанку від 18 серпня 1920 р. [Ф. 44, № 333], проект Довідкової книжки Полтавського союзу кредитових кооперативів [Ф. 44, № 335], уваги до колективної умови (без дати) [Ф. 44, № 336].

Є також документи з надзвичайно промовистими назвами: наприклад, оголошення про макет газети “Боротьба за щастя” і № 1

газети та газети “Полтавський кооператор” від 15.XII.1917 р. [Ф. 44, № 160], оголошення про вихід газети “Боротьба за щастя”, перший номер її [Ф. 44, № 161], редакційна стаття у зв’язку з виходом “Полтавського кооператора” [Ф. 44, № 178]. Усі ці матеріали були підготовлені Мусієм Кононенком і написані ним власноруч або ж представлені авторизовані машинописи.

Мусій Кононенко. Маруся Чурай. Автограф

У фонді Кононенка є також кілька його особистих документів, пов’язаних із роботою у кооперативно-кредитових організаціях: квиток № 225 Кооперативного товариства торф’яних виробів “Огнище”, виданий М. С. Кононенкові про сплату вступного і членського внесків (без дати) [Ф. 44, № 293], посвідчення № 986, видане Кононенкові М. С. Полтавським союзом кредитових і позичково-

ощадних товариств про те, що він є членом правління Полтавського союзу кредитних та ощадно-позичкових товариств і управляючим Зіньківським відділом від 10/23 вересня 1919 р. [Ф. 44, № 313], посвідчення, видане Кононенкові М. С. Українським народним кооперативним банком про повернення його з загальних зборів акціонерів банку до м. Полтави від 24 серпня 1920 р. [Ф. 44, № 314], посвідчення № 413, видане Полтавською Губсільінспекцією Губспілки Кононенкові М. С. в тому, що він є співробітником Губсільінспекції і займає посаду члена Правління від 4 лютого 1921 р. [Ф. 44, № 315], посвідчення, видане Полтавською спілкою кредитових кооперативів голові правління Кононенкові М. С. про відрадження його на 4ті збори акціонерів Українського народного кооперативного банку в Києві (№ 3118) від 14 серпня 1920 року [Ф. 44, № 316], пропуск № 15, виданий Кононенкові М. С. Полтавським комендантом на проїзд до м. Зенькова від 12 грудня 1919 р. [Ф. 44, № 322], пропуск № 461, виданий Кононенкові М. С. і Циганенку Г. І. Комендантом м. Зенькова на проїзд з м. Зенькова до Миргорода від 26 грудня 1919 р. [Ф. 44, № 323], членська картка Спілки кооперативних робітників на Лубенщині № 41, видана Кононенкові М. С. 5 лютого 1920 р. [Ф. 44, № 337].

Усі названі вище матеріали є яскравими й незаперечними документальними ілюстраціями до спогадів Юрія Кононенка. Але, виявляється, цей життєвий сюжет підтверджений ще й рядом доповідей, статей, конспектів лекцій, які він читав у ті роки селянам України [Ф. 44, № 162–167, 171–172, 174–175, 181–184, 186, 189, 191–194] і в яких сам виступає не тільки як теоретик і практик кооперативного руху, але й залюблено-завзятий пропагандист споживчо-кооперативних ідей, втіленню яких присвятив немало років життя й звитяжних зусиль, за що, як бачимо зі спогадів сина, ледь не був тяжко покараний владою. Переслідвань за ці, здавалося б, такі гуманні, глибоко соціальні ідеї, Мусій Степанович Кононенко зазнав і за царських, і за більшовицьких часів.